

v o o r s p e l l i n g (1)

'Over tien jaar, als de vervuilingsziekten zijn uitgebroken, als de doktoren hun zevende landhuis kopen, als het aantal studenten verminderd is tot 60.000 fors betalende heren (-), kortom, als de nood voor iedereen zichtbaar wordt, zullen we het ongelovig in de geschiedenisboekjes kunnen nalezen: 1971 - de regering proclameert officieel het materiële eigenbelang als leidend beginsel voor het staatsbeleid.' (K.L. Poll, 'De geldpest', Hollands Maandblad, nov. 1971)

o p d o n d e r s (5)

Eerst even iets rechtzetten. In het vorige nummer stond te lezen dat Fritz Behrendts politieke prenten 'technies altijd perfect en ook kwa inhoud voortreffelijk zijn'. Het is zonder meer duidelijk dat hier een woordje moet zijn weggevallen, want zo'n absolute uitspraak kan een geschoold historicus niet voor zijn rekening nemen. Daarom vlug even het lijstje met historische kernwoorden geraadpleegd (Groniek 14, p. 32). En ja hoor, in de bewuste zin moet ten onrechte een slag-om-de-arm-woordje als 'vrijwel' of 'vaak' hebben ontbroken. Men leze dus: '... en vaak kwa inhoud voortreffelijk ...' Dat wil zeggen: niet altijd. Want dat zou teveel eer zijn voor Behrendt.

Het toen aangekondigde boek is nu trouwens uit. Het is getiteld De volgende a.u.b. Twintig jaar wereldgebeuren in 160 politieke prenten van F. Behrendt en kost f 14,90 (geen geld voor zo'n prachtig uitgevoerd, gebonden werk). De titel is jammer genoeg wat misleidend. Veruit het grootste deel van de opgenomen tekeningen dateert namelijk van de laatste jaren, toen Behrendts pen vgl. bij zijn vroegere periode nogal wat aan scherpte en vinnigheid had verloren. Maar desondanks, een aardig boek.

d c c : h o o p e n t r o o s t

Bart Tammeling, eindredakteur van de Groninger Gezinsbode is nooit een dikke vriend geweest van de jongens van Der Clercke Cronike, het hobbyblaadje dat op de hypermoderne offset-rotatie-persen van het Gezinsbode-koncern werd gedrukt (evenals het Groninger Kerkblad, de Philips-Koerier de Universiteitskrant en nog een tiental periodiekjes). Geen wonder want een vriendelijk woord tegenover Tammelings lijfblad kon er in DCC nooit af. Heel erg onvriendelijke daarentegen wel. Vandaar waarschijnlijk.

Deze verhouding kennende, was het een aangename verrassing Tammelings uitlui van de Clercke te lezen:

'Het Groninger Studentenblad Der Clercke Cronike is op 45-jarige leeftijd een stille dood gestorven. De "Clercke" is nooit een studentenblad als bijvoorbeeld "Propria Cures", maar het was soms best een aardig blaadje, dat de laatste jaren overigens wat op de extremistische toer ging en door bv. de afbeelding van meer dan levensgrote penissen op de voorpagina de aandacht van de universitaire wereld gevangen trachtte te houden. Het is desondanks niet gelukt.

Groningen kreeg enige maanden geleden zijn echte Universiteitskrant (UK) en dit blad valt duidelijk beter in het academische wereldje.

Het bevat zinnige bijdragen terwijl het schrijflustige liefhebbers daarnaast desgewenst de gelegenheid biedt hun frustraties af te reageren. Of dit blad op de duur aan een zekere gezapigheid zal weten te ontkomen kan alleen de toekomst leren.

Maar juist vanwege het bestaan van UK is het jammer dat Groningen zijn specifieke studentenblad kwijt is. Juist nu, omdat uitgerekend een blad als Der Clercke ervoor had kunnen waken dat het zoveel officiëlere UK zal gaan indommelen. Maar voorlopig zitten er in de redactie van UK wel zoveel "overgelopen" Clercke-medewerkers dat dit gevaar in ieder geval in de eerste tijd denkbeeldig lijkt ....'

('Groningen op de korrel', Leeuwarder Courant 10/12/1971)

v o o r s p e l l i n g (2)

De Telegraaf heeft weer eens een stunt uitgehaald door in een soort jubileum-boekje, Het verhaal van een krant geheten, wederom de eigen 'gedurfd-berichtgeving in de bezettingsjaren' te roemen. Het werd inderdaad hoog tijd 'schoon schip te maken met de boosaardige nonsens die vele jaren tegen ons blad is aangevoerd'. En dat terwijl de redactie in die troebele jaren 'voor verreweg het grootste deel uit goede vaderlanders' bestond.

Dat schijnen ze dan wel knap te hebben verhuld, want voor velen was De Telegraaf het symbool bij uitstek van kollaboratie. De herverschijsing van dit dagblad werd na de oorlog dan ook de inzet van een felle strijd. Het ex-illegale Je Maintiendrai schreef: 'Als De Telegraaf zou terugkomen, laten we dan de zuivering maar aan de kapstok hangen'. En H.M. van Randwijk, toendertijd hoofdredakteur van Vrij Nederland, wijdde een voortreffelijke brochure aan deze zaak (De held en de rovers, 1947, opgenomen in zijn boeiende, posthuum verschenen verzamelbundel Heet van de naald, 2e, goedkope herdruk, 1969).

Het mocht allemaal niet baten. Na verschillende processen rolde op 12 september 1949 het eerste naoorlogse nummer van De Telegraaf/Nieuws van de Dag van de persen. Natuurlijk stond het blad in een hoofdartikel even stil bij deze herverschijsing ('Voor één dag willen wij over ons zelf spreken'). Daaruit dit veelbelovende citaat:

'Het zal de glorie van deze krant in dit verscheurde land niet af te breken, doch op te bouwen. Mits dit streven zich in de kring beweegt van de drie begrippen, die dit volk zijn ingeboren: vrijheid, zelfstandigheid en gerechtigheid. Als wij zouden merken dat de, op commerciële leest gebaseerde, lastercampagne zou voortgaan, wij zouden niet aarzelen, de lasteraars in hun holen op te zoeken en hun de tong uit te branden. Wij hebben slechts te strijden tegen leugens, zij tegen schuld.'

Hieronder een bloempje uit een hoofdartikel van De Telegraaf d.d. 17/5/1942 onder het hoofdje "Ter overdenking":

" Reeds in het verleden hebben de Duitse autoriteiten hier te lande herhaaldelijk laten blijken, dat ze geduld beoefenen en dat ze het gezonde inzicht van het Nederlandsche volk ruimschoots gelegenheid willen geven, een en ander naar de juiste bedoelingen te schatten. Door dit bontgeschakeerde provoocerende, deloyale optreden wordt dit geduld echter danig op de proef gesteld. Aan alle geduld komt een einde.

Het behoeft geen verwondering te wekken, dat bij een voortduren van dergelijke gedragingen, die de bezettende macht in hooge mate ongepast en ongewenst acht, strenge maatregelen zullen volgen, die in gelijke mate én joden én Nederlanders, die joden verder als hun vrienden behandelen, zullen treffen. Nederlanders, die niet kunnen besluiten, hun vrienden-omgang met joden te staken of die door provoocerend optreden de bezettingsmacht tartten, loopen gevaar, zelf ook als jood behandeld te worden met alle consequenties, die hieruit nu en - bij een eventueel verscherpte

houding - in de toekomst zullen voortvlieuen. Men doet goed dit thans in alle nuchterheid, nu het nog niet te laat is, te overwegen."

c a s s u s b e l l i

Het is natuurlijk al als een lopend vuurtje door de historische geleerden gegaan, het schitterende verhaal, dat de benoeming van P. Geyl (overleden in 1966) tot hoogleraar aan de RU te Utrecht een hele tijd is opgehouden, omdat enkele bewindslieden oorlog met België vreesden, als de Groot-Nederlander deze leerstoel zou gaan bezetten.

Het staat allemaal in Pennestrijd over strijd en historie, vier opstellen en een biografie, samengesteld door R. Schuurmsma, met behulp van Geyl zelf. Hierin wordt nog een verklaring gegeven voor de vertraging in de benoeming: koningin Wilhelmina, die fel gekant was tegen Geyl, vanwege diens kritische behandeling van de Oranje-traditie in de geschiedenis van de Republiek. Dat klinkt wat aannemelijker dan het oorlogsverhaal, alhoewel het waarheidsgehalte van beide anekdotes, opgetekend uit de mond van een man die zich zelf niet gering achtte, moeilijk meer exakt vast is te stellen.

g e z e u r o p e e n l a a g p i t j e

Als de ministerraad z'n zin krijgt mogen afgestudeerden van Hogere Technische en Landbouwscholen binnenkort 'ing.' vóór hun naam zetten. Dit om hun kansen in andere EEG-landen te vergroten. Hoewel 'ir.' natuurlijk voorbehouden blijft aan nog hoger geschoolden, wordt op deze manier de toch al hand over hand toenemende inflatie van academische titels weer eens in de hand gewerkt.

Good old Huizinga had gelijk, toen hij 44 jaar geleden schreef dat 'ons volk meer gevoel (heeft) voor titels dan voor vorm en traditie'. ('Een insluipsel', Verz. Werken VIII, p. 424/5) In die tijd (1928) was de ir-titel net officieel gesanktionéerd. Kon Huizinga daar nog vrede mee hebben, omdat hij (die titel) 'practisch' is en 'treffend de enorme betekenis der techniek in onze samenleving accentueert', meer moeite had hij met 'Drs-Doctorandus', 'een schoolterm, waarmee men gemakshalve degene aanduidt, die van het eindbedrijf zijner studíën de helft met goed gevolg heeft gespeeld' (sic). Waarom kan men, zo vraagt Huizinga zich af, niet wachten tot het 'expectantschap' op wettelijke wijze is afgeleid? Maar helaas, 'zoo is de tijd: elk succesje moet geboekt, erkend, geadverteerd. In de toekomst twalf-en-een-half jaar's jubileum als doctorandus'. - Inderdaad, dat is geen zeldzaamheid. Maar het kan geen kwaad, zolang men een titel, academisch of niet, niet gebruikt.

Want eigenlijk is dat gesol met titels natuurlijk onzin. Zo'n predikaat geeft - behalve misschien als het gaat om de studierichting waarin het werd verworven - geen enkele garantie voor kwaliteit. Alleen maar valse status. Immers - om maar eens iets te noemen -, een register op drie jaargangen van een tijdschrift, samengesteld door een lit. drs. is niet per definitie beter dan een, opgemaakt door een titelloos persoon. (Drs. S. Sybrandy, Register Trotwaer 1969/1970/1971) Toch schijnen velen in hun naïviteit te denken dat een produkt, waarop een titel is geplakt sowieso waardevoller is dan hetzelfde werk zonder. Neem nou dit typerend staaltje van onbenulligheid (uit een bespreking van de erebundel voor W.J. Buma, de groninger hoogleraar die er zo prat op gaat dat hij de friese taal beheerst, dat hij daarin ook zijn korrespondentie met duidelijk niet-friestalige instanties voert):

'Voorzover wij de namen kennen, bezitten bijna dertig (van de 52 medewerkers) de doctorstitel, van wie zeker negen tevens hoogleraar zijn. Het aantal met drs. voor hun naam zal zeker zeven bedragen. Voegt men hierbij nog drie pre-

dikanten, dan zal het duidelijk zijn, dat prof. Buma voldaan kan zijn over het peil van de bijdragen.'

(S.J. van der Molen over Flecht op 'e koai, Leeuwarder Courant 27/11/1971.)

Een ander lichtend voorbeeld is de politieke radikaal Bas de Gaay Fortman, die sinds hij een nevenfunctie vervuld aan het Institute for Social Studies zijn briefpapier siert met de indrukwekkende trits 'prof. dr mr'. Waarbij De Volkskrant terecht opmerkt: Helemaal te gek joh, want uit solidariteit met het gewone volk hebben de Radikalen hun titels toch al jaren geleden afgeschaft, weet je wel.'

Als argument voor het gebruik van dergelijke peespas - ook door lieden die een heel ander vak uitoefenen dan waarvoor ze gestudeerd hebben (en dat zijn er steeds meer) -, wordt vaak aangevoerd dat 'de mensen het nou eenmaal zo willen'. Onzin. Want als je konsekvent je graad niet gebruikt, wéten de meeste mensen gewoonweg niet dat je hem hebt. Maar ja, als je hem boven en onder je brieven zet.

s & d (1)

Socialisme en Democratie, een van de betere politieke bezinningsbladen, is er sinds de loskoppeling van de PvdA en verheffing tot 'maandblad van de Wiardi Beckmanstichting' zowel naar vorm als inhoud op vooruit gegaan. In vrijwel elke aflevering staat wel een lezenswaardig, historisch getint artikel. Zo ook in het januarinummer (XXIX, 1972, 1), waarin J.J. Vis, parlementair redakteur van NRC/Handelsblad (en een hele goeie) nagaat wat er de afgelopen decennia t.a.v. de openbaarheid bij kabinetsformaties zoal is veranderd.

In de 20-er jaren was de berichtgeving in de pers uiterst summier. Kleine formele mededelingen, die nauwelijks de aandacht trekken en nu en dan een hoofdartikel, dat wél de aandacht trekt, 'omdat het stijf staat van beginselen of volstaat met toespelingen op feiten en gebeurtenissen die de schrijver kennelijk wel kende maar de lezer niet', aldus Vis, die konkludeert dat het beeld inzake de openbaarheid van de formatie er ongeveer zo uitzag:

- de officiële mededelingen bleven beperkt tot het hoogst noodzakelijke; van tijd tot tijd werd ook dat niet gegeven;
- de berichtgeving maakte deel uit van het politiek-tactische arsenaal; alleen als het goed uitkwam werd er iets losgelaten;
- de berichtgeving droeg geenszins het karakter van een verantwoording aan de kiezer of aan de gekozenen.

Na de oorlog verandert er veel ten goede. Het principiële standpunt dat de buitenwacht niets te maken heeft met de kabinetsformatie wordt al in 1946 verlaten, wanneer minister-president Beel een uiteenzetting geeft van zijn werkwijze. De veranderde mentaliteit vindt zijn neerslag in de publiciteitsmedia. De mededeelzaamheid is oneindig veel groter dan voor '40. Maar er blijft nog steeds veel achter gesloten deuren. Dat verandert wel hoe langer hoe meer, o.a. doordat de politici zelf het wapen van de openbaarheid gaan hanteren. Zo zijn we al gauw bij de formatie '71.

Vis' slotson is dan ook niet al te optimistisch wat openbaarheid uit principe (en dus niet slechts uit tactische of modieuze overweging) betreft: 'Er is een soort verwachting gewekt die niet gehonoreerd is en vermoedelijk niet gehonoreerd zal worden. De openbaarheidsmentaliteit van de politici is verbeterd maar principiële veranderingen zijn niet opgetreden en zullen niet optreden. Wellicht zal het mogelijk blijken door een ander systeem van kabinetsvorming de openbaarheid beter aan haar trekken te laten komen. Maar wezenlijk is en blijft dat kabinetsformaties zich altijd zullen afspelen in een staatsrechtelijk vacuüm en dat openbaarheid dus nimmer wettelijk zal kunnen worden afgedwongen. Maar dan in enig ander vlak van ons staatsrecht zullen juist hier mentali-

teiten en machtsverhoudingen een overheersende rol blijven spelen.'

s & d (2)

In hetzelfde nummer van Socialisme en Democratie een vraaggesprek van P.O. Numans (parl. red. NRC/H.) en H.A. van Wijnen (idem Het Parool) met E. van Raalte over diens Staatshoofd en ministers. Nederlands constitutionele monarchie historisch-staatsrechtelijk belicht. Aan deze nestor van de parlementaire journalistiek wordt o.m. de vraag voorgelegd waaraan het ligt dat Nederland, vergeleken met bijv. Engeland, zo arm is aan politieke biografieën.

Ziehier zijn antwoord:

'In het algemeen zijn papieren nalatenschappen hier te lande nogal schaars voorhanden en voorts komen ze moeilijk ter beschikking van wie een biografie zou willen schrijven. Maar er is ook een schroom onder vooraanstaande figuren er een dagboek op na te houden of documentatiemateriaal te bewaren. Het kan zijn doordat zij de indruk willen vermijden zichzelf of hun ondervinding van enig belang te vinden. Ik moet in dit verband denken aan een uitspraak van Elout, jarenlang de bekende hoefijzer-correspondent, parlementair redacteur van het Handelsblad, dat wij, Nederlanders, allemaal "min of meer gecaliniseerd zijn". Ook komt het wel voor dat papieren zijn vernietigd. Prof. dr L. de Jong heeft, niet zo lang geleden, tijdens een forumbijeenkomst, gezegd dat prinses Wilhelmina, kort voor haar dood, haar papieren had laten verbranden. Menselijk gezien kan zo iets soms wellicht verklaarbaar zijn, maar historisch is dat natuurlijk heel jammer.'

voorspelling (3)

Tot de fusie enkele jaren geleden met de Leeuwarder Courant was Laurens O. ten Cate hoofdredacteur van De Friese Koerier. Nu is deze twee-na-beste journalist van Nederland veilig opgeborgen en op een zijspoor gezet binnen de driekoppige hoofdredactie van dit 'links-liberale/rechts-socialistische dagblad'. (Vergelijk Henk J.A. Hofland, idem Algemeen Handelsblad, idem NRC/Handelsblad, inmiddels al gedegradeerd tot redacteur in algemene dienst.) Ten Cate, ex-hoofdbestuurslid PvdA en VPRO, ex-medewerker VPRO-Vrijdag, eens profeet van Nieuw Links, mag zijn onafhankelijke, eigenzinnige en bijtijden met name voor 'links' erg irritante geluid ('Nieuw Links: ratten op de trap van de macht') nu nog slechts in een column laten klinken. En dat doet hij, bijna 'dagelijks'. Zo ook op 12 februari j.l., toen hij deze voorspelling deed (niet zo origineel, maar om de toelichting toch wel aardig):

'In de komende maanden en jaren zal het verzet in de studentenwereld nog toenemen. Verzet tegen de voorstellen van prof. Posthumus. Verzet tegen de plannen van minister De Brauw; Verzet tegen elke vorm van maatschappelijke druk, die verhoging van het studierendement beoogt.

De activisten in deze verzetsbeweging lonken naar de arbeiders. Dat is in Parijs en Frankfurt en Berlijn al duidelijk mislukt in 1968. Het is ook hier mislukt in Amsterdam. De oorzaak daarvan is, dat de arbeiders (die zich op het stuk van de openbare uitgaven als kapitalisten gedragen) geen verhaaltjes willen horen over zielige toestanden uit de mond van jongelui, die typisch tot de kaste der zeer bevoorrechten behoren.

Het zijn die activisten, die geweld plegen en voor dat geweld geen rechtvaardiging hebben. Ze isoleren de studenten zich steeds verder uit de maatschappij, met als gevolg, dat zijn macht meer kunnen vormen achter de twee of drie ideeën, waarin zij gelijk hebben.

Ik praatte hierover deze week met studenten en met een paar docenten. Zij horen allen tot die vage groep van opposanten, die op het ogenblik de

toon aangeven. Een van hen zei: "Als u zulke schandelijke dingen in de krant zet, dan moet u wel bedenken, dat dit zich tegen u zal keren. U ontmaskert uzelf als de reactionair, die u bent". Dat heb ik dan bij deze in een zekere gelijkmoedigheid gedaan.'

a - s t r u k t u r e e l

In De Groene Amsterdammer heeft in een serie artikelen Loek Zonneveld een poging gedaan aan de hand van boeken en leermiddelen voor de basisscholen aan te tonen hoe de blik op de wereld verduisterd wordt en hoe de kinderen al vroeg van de werkelijkheid worden vervreemd. Van het mooie ideaal ('Het onderwijs draagt bij tot de ontwikkeling van het kind tot zelfstandigheid, tot een zo breed mogelijke ontplooiing van zijn lichamelijke, creatieve en verstandelijke vermogens.') komt, zo stelt hij, bitter weinig terecht.

Zonnevelds konklusie ten aanzien van het vak geschiedenis is niet nieuw, maar wel het citeren waard (hij analyseerde o.m. het veelgebruikte leerboek Van eigen land en wereldband):

'Onze vaderlandse geschiedenis is nationalistisch (God, Nederland en Oranje), chauvinistisch (wij Nederlanders, wij Europeanen, wij westerlingen), vol vreemdenhaat (de "anderen" zijn per definitie slecht en onbetrouwbaar), niet mondiaal gericht (van de 29 hoofdstukken die de methode het heden uit het verleden de kinderen van de 6de klas te bieden heeft gaan er 9 over een wijder perspectief dan Nederland alleen; van die 9 gaat het in 5 gevallen over landen, die ons land geen "goed" deden). Aldus is het geschiedsonderwijs een impliciete bijdrage tot de blokken-verdeling van de wereld. Voor gewone mensen is in die wereld geen plaats; de dienst wordt uitgemaakt door de Nato die het object van de geschiedenis en het geschiedsonderwijs vormt.

Over structureel onrecht wordt met geen woord, of met te weinig woorden gerept.

Het machtsstreven door geweld van de toplaag, de slijtageslag tussen elkaar naar het leven staande concurrenten op grote schaal ten koste van het volk wordt als normaal terugkerende gebeurtenis in de geschiedenis geaccepteerd beschreven.'

h j a h

Nu zijn naam toch gevallen is, nog even een paar woorden over de zoveel geplaagde Henk J.A. Hofland (de beste journalist van Nederland). Van hem verschijnt een dezer dagen een nieuwe bundel essays onder de titel Tegels lichten. Over deze naam zei hij in de Haagse Post van 12/1/1972:

"Tegels lichten. Voor het eerst bij mijn ouders thuis in de tuin. In onze achtertuin had je een rotspartijtje en je lichtte de tegels op, en dan zag je een systeem van holen en van gangen en gaten - en daar renden de duizendpoten weg omdat ze doodsbang waren van het daglicht; en dan waren er salamanders die daar, onder steen of rots, probeerden te overwinteren in de donkere tijd; en dan waren er pissebedden, veel pissebedden, die ook zeer bang van de dag zijn (je weet dat ze ademen door hun poten, pissebedden, zij hebben geen neusgaten of zoiets) - grijze beesten zag ik, toen ik voor het eerst tegels lichtte."

Daarin zijn o.m. opgenomen de in dit rubriekje meermalen hogelijk geprezen artikelen over de likwidatie van Neerlands imperium (eerder afgedrukt in het Hollands Maandblad, onder het pseudoniem H.W.S. Wuster).

Het is te hopen dat Hofland, nu hij hoofdredakteur af is, wat meer tijd krijgt om de pen op papier te zetten. En met dat rellerige gedoe rondom zijn persoon moet het ook maar eens afgelopen zijn, zoals Wouter Gortzak (de twee-na-beste, ex aequo dus met Ten Cate; W.L. Brugsma, die de

Haagse Post maakte tot wat hij nu is, is de een-na-beste) en Rogier Proper terecht hebben geschreven (natuurlijk in De Groene en Propria Cures, "het van oubollig studentikoos geleuter bolstaande blaadje"; Vrij Nederland trachtte weer eens olie op het vuur te gooien door Hofland te bombarderen tot 'agent-provocateur'). Niets meer over deze onfrisse zaak dus, boeken zijn belangrijker.

r e v o l u t i e

Als je niet oppaste kon Herman de Lange je urenlang onderhouden over zijn navorsingen in het tijdvak rond 1800. Dat was nog op het 'oude instituut' (jaren geleden dus). De laatste tijd scheen hij zich echter meer op polemologische paden te bewegen, zich ontwikkelend tot specialist in bewapeningswedlopen. Dat De Lange zijn oude liefde niet ontrouw is geworden bewees hij onlangs met maar liefst twee artikelen over de Bataafse Revolutie, opgenomen in een speciale aflevering van De Gids (134e jrg, 1971, nr 8).

De redactie van De Gids (waarin de literaire bijdragen langzamerhand tot het absolute minimum zijn beperkt) vond het namelijk nodig een heel nummer te wijden aan de bataafse tijd, omdat 'de Bataafse revolutie, de constitutie die er het gevolg van was en haar progressieve beginselen enigszins verwaarloosd worden'. (Wat niet gold voor de 'oude' groningse mo-opleiding - dat moet natuurlijk wel even gezegd.) Een beetje zal ook wel hebben meegespeeld het feit dat de nederlandse geschiedenis niet zo rijk is aan revoluties. Anton Constandse spreekt in een inleidend woord dan ook van 'onze enige revolutie'.

In dit nummer verder bijdragen van O. Noordenbos 'De eeuw der Verlichting', C. van de Haar 'De Bataafse revolutie', H.J. Vieu-Kuik 'Elizabeth Wolff-Bekker en de droom der revolutie', Herman de Lange 'Revolutie en democratie' en 'De politieke actie van een bewuste publieke opinie', Otto J. de Jong 'De theologische faculteiten in de Bataafse Republiek', H.F.J.M. van den Eerenbeemt 'Bernardus Bosch: Nutsfiguur, schrijver en politicus' en R. Rentenaar 'Een ellenlange geschiedenis', zijnde het streven naar eenheid van maten en gewichten. - Alles bij elkaar een hele kluif.

v o o r s p e l l i n g (4)

'De Unie van Zuid-Afrika kan niet meer gered worden. Een land waar anderhalf miljoen Afrikaans-denkende mensen samenleven met twaalf miljoen mensen wier huis donker is; kan niet gered worden van een burgeroorlog. In 1964 zal de constructie van het ondergrondse netwerk waarschijnlijk voltooid worden. De duizenden zwarten die zich dan in de concentratiekampen en de gevangenissen bevinden, zullen - ten dele door de dagelijkse afranselingen - een belangrijk onderdeel gaan vormen van de organisatie. Ze zullen duizenden blanke soldaten en politiemannen bezighouden en door de dagelijkse confrontatie met blanke beestachtigheid harder worden dan welke neger voordien.

Gedurende dat jaar zal ook het vermoorden van individuele blanken op een grotere schaal beginnen. De voortgezette sabotage zal effectiever worden en betere resultaten opleveren. Blanken zullen beginnen de Unie te verlaten met groepen van duizend per week.

In 1965 zal men waarschijnlijk lezen dat zwarten blanke kinderen het hoofd afhakken. Waarschijnlijk zal in 1965 ook voor het eerst een volledige ineenstorting van het "Wettelijk" Gezag voorkomen in een betrekkelijk klein gebied. Eerst voor korte tijd, later gedurende langere tijd en in grotere gebieden. Het is mogelijk dat in 1966 het werkelijke "gewapende conflict" zal beginnen. Zwarte vrijwilligers uit andere landen in Afrika zullen zich